

3. Виролайнен М. Н., О. Г. Дилакторская «Н. В. Гоголь. Печатається по изданию: «Русская фантастическая проза эпохи романтизма», Изд-во Ленинградского университета. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.rusf.ru/rsf-XIX/gogol.htm>, свободный. – Загл. с экрана.
4. Габриэль Гарсия Маркес. Интересные факты. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.marquez-lib.ru/facts.html>, свободный. – Загл. с экрана.
5. Грицанов А. А., Можейко М. А., Абушенко В. Л. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://arion.ru/wiki/Modernizm/print>, свободный. – Загл. с экрана.
6. Джонсон Д.Б. Миры и антимирy Владимира Набокова / Д.Б. Джонсон; пер. с англ. – Спб.: Симпозиум, 2011. – 352 с.
7. Люксембург А., Ильин С. Комментарий к роману «Бледное пламя». [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://lib.misto.kiev.ua/NAVOKOW/palefire.txt>, свободный. – Загл. с экрана.
8. Набоков В. Бледное пламя. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://lib.misto.kiev.ua/NAVOKOW/palefire.txt>, свободный. – Загл. с экрана.
9. Орлова О. Литературный призрак Гайто Газданова. История создания образа. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.hrono.ru/statii/2001/gazdan02.html>, свободный. – Загл. с экрана.
10. Симулякр. Словарь литературоведческих терминов. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://slovar.lib.ru/dictionary/simulakr.htm> – свободный, – Загл. с экрана.
11. Шифф С. Вера (Миссис Владимир Набоков): Биография / С. Шифф. – М.: Издательство Независимая Газета, 2002. – 616 с.
12. Штробах Г. Вариативность / Г. Штробах// Народные знания. Фольклор. Народное искусство. Вып. 4. – М., 1991. – С. 29

Summary. The author of this article considers a problem of variability of the endings. As a result of research next types of the endings are revealed: editorial, natural endings (as author's editings are part of creative process (the author creates some versions of the ending) and compelled endings (new versions of ending, changed by author for some reasons).

Having studied the European novels of the 20th century, the author noted some versions of the endings: 1. The False ending – attempt to mislead the reader, having offered a wrong way of the novel's ending. 2. The Variable ending – existence of several versions of the ending in one novel. 3. Simulacrum ending – the ending which depends on an order in which novel's part was readed.

Key words: the ending, the false ending, the editorial ending, the variable ending, the simulacrum ending.

УДК 821.161.1-1+821.161.2-1].091

І.В. Барчишина

ПАРЦЕЛЬОВАНА ЕПІТЕТНА СТРУКТУРА ЯК МАРКЕР МОДЕРНІСТСЬКОГО ПОЕТИЧНОГО ТЕКСТУ

У статті здійснено аналіз епітетних структур, організованих за принципом парцеляції, в поетичних текстах українських і російських модерністів. Розглянуто архітектонічні різновиди парцельованих епітетних структур, їхні функціональні можливості. Встановлено взаємозв'язки між організацією парцельованих епітетних структур і характером основних тенденцій в поезії доби модернізму.

Ключові слова: *емфатичність, епітетна структура, модерністський текст, парцеляція.*

Серед засобів емпатизації поетичного мовлення помітне місце займає фігура парцеляції, яка набирає активного функціонування в текстах модернізму. Виокремлюючи ознаки художнього мовлення кінця XIX – початку XX ст., В. Руднев характеризує модерністський стиль як такий, що «відтворює ментальне життя через ланцюг асоціацій, прямолінійності, обірваності синтаксису ... що імітує усне мовлення, внутрішній монолог» [8, 341]. О. Покровська проводить досить

несподівані паралелі: «є дещо спільне між кубізмом Пікассо, розщепленням атомного ядра і парцеляцією речення» [7]. Отож, особливості модерністського світобачення зумовлюють зміни в синтаксичних побудовах. Фігура парцеляції, яка викриває емоційність, певну фрагментарність чи навіть колажність висловлювання, якнайкраще вписується в мовленнєві зразки модерністського дискурсу.

Л. Максимов звертає увагу на оцінну функцію парцеляції, «оскільки виділяємо ми якраз те, що нам здається важливим» і підкреслює: «ця достатньо важлива теза не знайшла тим не менш до цих пір належного місця при розгляді тексту» [6, 82]. Це зауваження дає підстави співвідносити парцельовану конструкцію й епітетну структуру як одновекторні явища у плані вираження й увиразнення якості. Поєднання їх у художньому мовленні значно підвищує емпатичність тексту, посилює його образність.

Організація **парцельованих** епітетних структур відбувається за принципом парцеляції і зумовлює синтаксично-інтонаційне відокремлення означуваної й означальної частин. При цьому означуване поняття співвідноситься з базовою частиною, а означальне виконує функцію парцелята. Виокремлення епітета сприяє емпатизації епітетної структури й актуалізації якості. Міра експресивності парцеляції «прямо пропорційна тісноті синтаксичних зв'язків між частинами комунікативно розділеної статичної структури (чим тісніший цей зв'язок, тим яскравіший контраст між структурно-синтаксичною інтегрованістю речення і його комунікативною розділеністю)» [10, 59].

За характером зв'язків між базовою частиною і парцелятом виокремлюють три різновиди парцеляції: сильну, середню та слабку [10]. Згідно цієї класифікації в парцельованих епітетних структурах, що зафіксовані в модерністських поетичних текстах, переважно натрапляємо на *середню парцеляцію*: у Є. Маланюка – «*Знов захід буряний. Недобрий*» [1]; в О. Олеся – «*Прапор України! Рідний, заповітний!*» [1]; в І. Анненського – «*Только под небом лазурным... / Новым, счастливым, любимым*» [1]; у К. Бальмонта – «*Учтивый человек. Любезный в самом деле*» [1] та ін. У таких епітетних структурах епітет-парцелят містить показник семантичної і синтаксичної незавершеності, тоді як основна частина зберігає ознаки автосемантичності. Відокремлення епітета-парцелята, який має ознаки синсемантичності, змушує повертатись до означуваного поняття. Цілісність тексту в свідомості реципієнта забезпечується шляхом прийому повернення.

Конструкції з *сильною парцеляцією* О. Сковородніков характеризує нестандартністю, яка «пов'язана з порушенням основної умови парцелювання – автосемантичності першої (базової) частини» [10, 60]. З-поміж різновидів парцеляції саме сильна відзначається найбільшою експресивністю і є показником художності тексту. Спостереження над характером зв'язків між частинами епітетних структур у поетичних текстах модернізму дозволяє зробити висновок, що сильна парцеляція в епітетних структурах – явище досить рідкісне. На приклад сильної парцеляції в епітетній структурі натрапляємо у вірші М. Волошина «*А воздух! Как чист, как светел и ясен*» [2, т. 2, 249]. У наведеній епітетній структурі означуване поняття знаходиться в позиції інтонаційного виділення. Причому парцеляційний розрив співпадає з емпазою і стає більш відчутним, експресивним. Обрив фрази змушує висхідну мелодіку «застигнути» у найвищій точці. Пауза, що виникає після цього, створює своєрідне передчуття продовження «мелодійної параболи», інтонаційного спаду. Означуване поняття отримує показник незавершеності, між базовою частиною і парцелятом виникають зв'язки прогнозованості. Після несподіваного інтонаційного обриву реципієнт очікує на завершення мелодійного малюнку, а оскільки базова частина містить означуване поняття, то цілком логічно є необхідність появи означальної частини. Епітетний ланцюг, що утворюється в парцеляті, отримує за таких умов високий ступінь експресивності. Факт очікування якості посилює до неї увагу, увиразнює її.

Конструкції зі *слабкою парцеляцією*, що передбачає автосемантичність як базової частини, так і парцелята, не проявляють себе в складі епітетної структури, яка ґрунтується на цілісності й взаємозалежності компонентів.

Окрім характеру тісноти зв'язків між частинами парцельованої конструкції велике значення мають також особливості позиційного розташування компонентів структури. З цього приводу О. Чепіль зазначає: «Відносно позиційних параметрів (міра віддаленості базової частини і парцелята) парцеляція знаходить своє вираження в чотирьох типах: дистантна, контактна (контактуюча), псевдоконтактна і абзацна» [12, 167]. Щоправда, автор не подає тлумачення жодного різновиду. Подібну класифікацію здійснює Г. Копніна: «Парцелят може знаходитися як у контактній, так і (рідше) в дистантній позиції стосовно базової частини» [5, 102]. Параметри розмежування контактної і дистантної позиції дослідницею не наводяться. До того ж, далі Г. Копніна відзначає: «Можна натрапити на розміщення базової частини парцельованої конструкції і парцелятів у різних абзацах» [5, 103]. Таке розташування автор не відносить до дистантного, а виділяє його як окремий різновид. Свій варіант дистантної позиції подає Р. Зелепукін: «Смислова цілісність тексту акцентується конструкціями, в яких парцелят відділений від базової частини *іншими реченнями* (курсив

наш. – І. Б.) (дистантна позиція)» [3]. З огляду на те, що єдиних критеріїв виокремлення позиційних різновидів парцеляції й досі не визначено, а також враховуючи те, що предметом дослідження є епітетні структури в поетичному тексті, необхідним видається створення окремої класифікації для розмежування позиційних варіантів парцельованих епітетних структур. Опираючись на термінологію попередніх дослідників парцеляції, серед парцельованих епітетних структур виокремимо три різновиди: 1) епітетні структури з контактною парцеляцією; 2) епітетні структури з псевдоконтактною парцеляцією; 3) епітетні структури з дистантною парцеляцією.

До *епітетних структур з контактною парцеляцією* відносимо такі, в яких парцельовані частини позиційно контактні: означуване й означальне знаходяться в різних інтонаційно-синтаксичних відрізках, але не містять між собою словесних одиниць, наприклад: «*Ідуть вони. Спокійні. Вдвох*» М. Бажана [1], «*Товариші, друзі. Бадьорі й завзяті*» В. Еллана-Блакитного [1], «*Выбегу, / тело в улицу брошу я. / Дикий, / обезумлюсь, / отчаяньем иссечась*» В. Маяковського [1] та ін.

Парцеляція увиразнює ритміку поетичного тексту, а також дозволяє виокремити ті чи ті настроєві акценти. Так в епітетній структурі В. Свідзінського «*Люблю. Покинуто, самотно*» [9, 37] контактна парцеляція стає «засобом підкреслення емоцій, емоційного стану чи емоційної оцінки» [11, 88] ліричного героя. Лейтмотив поезії – нерозділеність кохання, ліричний герой залишається зі своїми почуттями наодинці. Відокремлення ознаки в парцеляті не лише актуалізує її семантику, а й посилює настрої відокремленості від світу, замкнутість і покинутість, які переживає ліричний герой. Прикметно, що епітети в парцеляті розташовані за принципом клімаксу – семантика самотності посилюється. Інтонація ж відзначається уповільненням темпу, адже «членування тексту з допомогою ланцюжка парцелятивів поглиблює паузи» [11, 87]. Парцеляція, а також інверсійний характер епітетів впродовж усєї поезії створюють «ефект уповільненого кадру» [11, 87], що архітектонічно посилює мотиви смутку, затихання почуттів.

Подібні настрої акцентує парцеляція в поетичних рядках П. Тичини «*І слухає мій сум природа. Люба. Щира*» [1]. Паузація підкреслює відчуття завершеності життєвого етапу, яке з'являється у ліричного героя з настанням осені. Парцельовані конструкції, що характерні для усього поетичного твору П. Тичини, влучно передають роздуми про плинність життя, печальне усвідомлення безповоротної втрати прожитих років.

Протилежний настрої поривності, схвилюваності ліричного героя зосереджує в собі парцельована епітетна структура у вірші О. Олеся «*Як жити хочеться! Несказанно, безмірно...*» [1]. Відокремлення епітетів акцентує їхнє значення й додатково привертає увагу до означуваного поняття, яке одночасно увиразнюється емфазою.

Маркером емоційно-тематичного перелому стає парцельована епітетна структура у вірші П. Тичини «*І враз – роздерлась пополам завеса! – Тиша. Мертва...*» [1]. Несподіваність роз'єднання означуваної та означальної частин стає архітектонічним виявом лейтмотиву – настання рішучих змін.

Виокремлення епітета в парцеляті у віршах М. Цветаєвої «*Не хочу ни любви, ни почестей. / – Опьянительны. – Не падка!*» [1] акцентує смисловий зв'язок означуваних понять поліядерної епітетної структури.

Пунктуаційно увиразнюється парцельована епітетна структура у вірші М. Волошина «*Глядят и требуют, зовут... неотвратимо*» [2, т. 1, 90]. Парцеляті відокремлений від основної частини не фінальним знаком, як це здебільшого відбувається, а трьома крапками. Прикметно також, що написання парцелята здійснюється з маленької літери. Незвичність пунктуаційно-графічного оформлення парцельованої епітетної структури М. Волошина не випадкова. З одного боку пауза, зумовлена парцеляцією, посилює очікування і підкреслює несподіваність ознаки – відгомін, здавалося б, давно віджитого минулого раптом виявляється невідворотним! З іншого боку, відсутність фінального знаку, що, попри парцеляцію, все ж вказує на продовження фрази, стає символом відсутності фіналу давноминулих подій. Світ язичницьких богів, повний химер і струмуючого життя навіть у кожному дереві (недаремно ж і ліс «*священный*»), принишк під нашаруваннями віків, але не зник назавжди. Ліричний герой відчуває живий подих минулого і можливість його повернення. Адже «*Кто знает путь богов – начало и конец?*» [2, т. 1, 90]. Виокремлення нових часових відрізків не означає завершення попередніх. У коловерті історії фінал стає початком, майбутнє підкоряється поклику минулого. І ця вічна карусель дозволяє людині йти вперед, але не розтратити себе, свою історичну пам'ять.

Таке ж графічне оформлення має парцельована епітетна структура у вірші К. Бальмонта «*Ты призрак дорогой... бледнеющий... неясный...*» [1]. Ланцюг парцелятивів підкріплений градацією, що допомагає простежити динаміку образу. Бажання ліричного героя не розгубити в пам'яті риси «дорогого привида», мрія знову поєднатися з коханою архітектонічно увиразнені відсутністю фінальних знаків між епітетами-парцелятами.

Пунктуаційно-графічним увиразненням супроводжується парцельована епітетна структура у вірші О. Ольжича «*Весна. (Остання чи передостання?)*» [1]. Окрім синтаксичного відмеж-

ування від означуваного поняття епітети ще додатково відокремлюються дужками, що посилює цілісність означальної частини й мотив зтяжнього, томливого очікування.

Унікальний випадок розміщення частин парцельованих епітетних структур спостерігаємо у віршах П. Тичини «Трояндний! Молодий! Бій!» [1], М. Рильського «... безтілесна, невідома! Ти» [1], М. Волошина «Невозвратимое! Ты гаснешь в высоте...» [2, т. 1, 79], В. Маяковського «Нежные! / Вы любовь на скрипки ложите» [1]. Означальні частини епітетних структур знаходяться в препозиції і відокремлені від означуваних слів знаком оклику. Дозволимо собі не погодитись із тезою О. Каркошко, яка стверджує, що «відокремлений фрагмент завжди знаходиться в постпозиції відносно основної структури» [4]. Означальні частини містять ознаки синсемантичності й виступають парцелятами відносно базових частин, які знаходяться в постпозиції. За такої організації епітети потрапляють у сильну позицію (початок вірша і строфи) й, до того ж, увиразнюються емфазою. Препозиція парцелятив підкреслює першорядність ознак, якість набуває характеру самодостатності.

Поєднання прийомів парцеляції та антитези спостерігаємо у віршах М. Волошина: «Я свят грехом. Я смертю жив. В темнице / Свободен я. Бессилием – могуч. / Лишенный крыл, в паре-ньи равен птице» [2, т. 1, 202], З. Гіппіус «Побежало тесно, тучно, / Многоногое Оно. / Упои-тельно – и скучно. / Хорошо – и все равно» [1]. Антитеза, що є засобом організації усіх епітетних структур, передає антиномічну сутність ліричних героїв М. Волошина і З. Гіппіус, двоякість їхнього ества. Парцеляція ж увиразнює цю ознаку, а також архітектонічно посилює мозаїчний характер образів, що вбирають різноманітні прояви і форми буття.

Псевдоконтактна парцеляція передбачає відсутність між парцельованими частинами словесних одиниць (що наближує її до контактної парцеляції) та розташування базової частини й парцелята в різних композиційних елементах тексту. Частини таких парцельованих структур характеризуються більшим інтонаційно-семантичним розривом, тому не можуть визначитися як контактні. Епітетні структури, організовані за принципом псевдоконтактної парцеляції, відіграють вагому роль у створенні смислової цілісності тексту, оскільки об'єднують його композиційні частини. Показовими тут є епітетні структури М. Волошина, у яких означуване поняття розміщується в заголовку, а парцельовані епітети – в першому вірші поетичного твору: «Тангейзер [у заголовку – І. Б.] // Смертний, избранный богиней...» [2, т. 1, 18], «Матрос [у заголовку – І. Б.] // Широколиц, скуласт, угрюм, / Голос осиплый, тяжкодум» [2, т. 1, 320]. Об'єднання різних композиційних частин однією епітетною структурою сприяє цілісності поетичного твору. Характерно, що означувані поняття обох епітетних структур архітектонічно проявляються лише в заголовках і не дублюються в текстах творів. Таким чином, парцельовані епітети виконують у названих поетичних творах функцію маркерів означуваних понять; означуване поняття, яке залишається в сильній позиції утворює магістральний смисловий центр, а парцельовані епітети стають носіями лейтмотивних значень.

У поетичному творі М. Волошина «Дикое поле» парцельована епітетна структура скріплює дві строфи, причому ланцюжок парцелятив охоплює повністю другу строфу: «...Темная Киммерийская степь. // .../ Вся могильниками покрыта – / Без имян, без конца, без числа... / Вся копытом да копытами взрыта, / Костью сеяна, кровью полита, / Да народной тугой поросла.» [2, т. 1, 282]. Псевдоконтактна парцеляція виконує в цьому випадку дві основні функції: з одного боку вона архітектонічно об'єднує строфи, зберігаючи, таким чином, магістральний образ твору – степ; з іншого – «виступає як засіб посилення зображального контрасту» [11, с. 87]. У першій строфі степ постає перед читачем як безмежна і прекрасна просторинь, яка споглядається з віддалі і тому малюнок її більш узагальнений. Це увиразнюють епітетні структури «голубые просторы», «ширь земли», «небесная лень». У другій строфі кут зору змінюється, відстань зменшується і перед читачем відкривається стоптана і всіяна кістками земля, покрита могильниками й залита кров'ю. Те, що зовні здавалось повним краси, зблизька відкриває усі свої рани. Але при цьому степ не змінюється, не стає іншим, просто існує в різних проявах. Прийом розмежування епітетних структур псевдоконтактною парцеляцією підкреслює цей контраст і, разом з тим, акцентує єдність образу, його неподільність у різноманітні прояви.

У творах поетів-модерністів фіксуємо приклади епітетних структур, організованих за принципом поєднання псевдоконтактної та дистантної парцеляції. Так у віршах Б. Лепкого «І України я шукав на карті, / Шукав, шукав, та не було її. // Розірвана граничними стовпами, / Осяяна загравою пожеж / І розпанахана ворожими мечами, / Конала тихо серед власних меж» [1] частини парцельованої епітетної структури розміщуються у різних строфах і роз'єднані рядом словесних одиниць. Такі парцельовані епітетні структури відіграють вагому роль у створенні смислової цілісності тексту, оскільки об'єднують його композиційні частини. Додатковий заряд емфатичності епітетна структура отримує через зміну відмінка в парцеляті, за рахунок чого відбувається і зміна суб'єкту. У перших двох віршах роль суб'єкта виконує ліричний герой («я»). Об'єктом виступає Україна, на яку і спрямована дія. Означуване слово парцельованої епітетної структури знаходиться в родовому відмінку. Поява парцелята в третьому вірші змінює суб'єкт-

об'єктні відношення: ініціативу дії перехоплює об'єкт – Україна, на що вказує називний відмінок означальних. Таким чином, зміна відмінку в парцеляті покликана звернути увагу на об'єкт, вивести його в суб'єктну площину й актуалізувати увагу на його ознаках.

За принципом поєднання дистантної та псевдоконтактної парцеляції організована епітетна структура у віршах О. Блока «*Теперь проходит предо мною / Твоя развенчанная тень... // С благоволеньем? Иль с укором? / Иль ненавидя, мстя, скорбя?*» [1]. Розташування у різних строфах означуваного слова й епітетів-парцелятів створює ілюзію віддалення ознак від означуваного; ліричним героєм лише вгадуються характерні риси, які означають ходу коханої. Межа строф поетичного твору О. Блока стає символом тієї таємничої завіси, якою огорнений образ героїні. Ланцюг епітетів, розміщених вже у наступній строфі, стає ключем до розуміння образу, парцеляція ж вказує на його неоднозначність, невизначеність чи мінливість.

Дистантна парцеляція в епітетних структурах передбачає наявність між парцельованими компонентами словесних одиниць, наприклад: «*Хмарки радісні, блакитні / Розпливаються в повітрі. / Наче фарби на палітрі, / Сяйвом-золотом оточені, / Линуть, / Плинуть / Поки згинуть, / Позолочені*» Г. Чупринки [1], «*Чертовка мнется, чертовке стыдно... / Сама худая, без лица*» З. Гіппіус [1], «*Не смеют любовь / ни ссоры, / ни версты. / Продумана, / выверена, / проверена...*» В. Маяковського [1] та ін. Через прийом дистантної парцеляції відбувається розмежування зображальних деталей. Нанизування парцелятів утворює ланцюг ознак, який архітектонічно підкреслює багатосторонність образу, адже «конструкції з декількома послідовно розташованими парцелятами представляють розгорнуте висловлювання, відображають синтаксичними засобами повне охоплення мікротеми» [3]. Таку ж функцію виконує ланцюг парцелятів у віршах М. Волошина «*Ты – целитель! Ты – даятель! Отвратитель тусклых бед! Гневный мститель! Насылатель черных язв и знойных лет!*» [2, т. 1, 106]. Образ бога Аполлона відкривається у всій його широті та неоднозначності, чому сприяють також епітетні каскади. Парцеляція покликана посилити контраст між семантично антонімічними ознаками – з одного боку Аполлон рятує від лиха, з іншого – з метою помсти насилає ці лиха.

У поетичних текстах українського і російського модернізму парцеляція є одним із найефективніших засобів оновлення епітетної структури. Прийом парцелювання стає дієвим засобом вираження нових тенденцій в літературі – створення неоднорідних, мозаїчних образів, вираження емоційно-настрійових зламів. Організація епітетної структури за принципом парцеляції сприяє акцентованому увиразненню якості, передачі смислового контрасту, тематичного перелому. Завдяки парцелюванню ознака часто виступає на передній план, набирає рис узагальненості й самодостатності.

Список використаних джерел

1. Бібліотека класиків поезії всіх країн // Клуб поезії [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.poetryclub.com.ua.
2. Волошин М. Собрание сочинений : в 10 т. / сост. и подгот. текста В. П. Купченко, А. В. Лаврова ; коммент. В. П. Купченко / Максимилиан Волошин. – М. : Эллис Лак, 2000 – 2010.
3. Зелепукин Р. О. Парцелляция в художественной прозе В. Токаревой : структура, семантика, текстообразующие функции : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / Зелепукин Роман Олегович; Моск. гос. открытый пед. ун-т им. М. А. Шолохова. – М., 2007 – 26 с.
4. Каркошко О. П. Парцелляция : структура, семантика, функция : на материале русского и немецкого языков : автореферат дис. ... кандидата филологических наук : 10.02.19 / Каркошко Оксана Петровна ; Адыг. гос. ун-т. – Майкоп, 2011. – 25 с.
5. Копнина Г. А. Парцелляция [Електронний ресурс] / Г. А. Копнина // Научная библиотека Института естественных и гуманитарных наук (КрасГУ) / Сиб. Федерал. ун-т. – Красноярск, 2001–2008. – С. 102–105. – Режим доступу: http://library.krasu.ru/ft/ft/_articles/0070223.pdf
6. Максимов Л. Ю. Присоединение, парцелляция и текст / Л. Ю. Максимов // Русский язык в школе. – 1996. – №4. – С. 80–91.
7. Покровская Е. Особенности синтаксиса русского языка в модернистском тексте (на материале эссе М. И. Цветаевой «Наталья Гончарова») [Електронний ресурс] / Елена Покровская // Русский язык. – 2001. – № 7. – Режим доступу: <http://www.relga.sfedu.ru/n61/rus61.htm>
8. Руднев В. П. Словарь культуры XX века / В. П. Руднев. – М. : Аграф, 1997. – 384 с.
9. Свідзінський В. Є. Твори : у 2 т. / вид. підготувала Елеонора Соловей / В. Свідзінський. – К. : Критика, 2004. – Т. 1. Поетичні твори. – 584 с.
10. Сковородников А. П. О классификации парцеллированных предложений в современном русском литературном языке / А. П. Сковородников // Филологические науки. – 1978. – № 2 (104). – С. 58–67.

11. Сквородников А. П. О функциях парцелляции в современном русском литературном языке / Сквородников А. П. // Русский язык в школе. – 1980. – № 5. – С. 86–91.
12. Чепиль А. Р. К вопросу о структурно-семантических и функциональных характеристиках парцеллированных конструкций / Александра Романовна Чепиль // Филологические науки. Вопросы теории и практики. – 2011. – № 4. – С. 166–168.

Summary. This article analyzes epithetical structures organized on the principle of parceling in poetic texts by ukrainian and russian modernists. It examines architectonic types of parceled epithetical structures, their functional possibilities. Established the relationship between the organization of parceled epithetical structures and the nature of the main trends of modernism in poetry day.

Key words: *emphatic meaning, epithetical structure, modernistic text, parceling.*

УДК [821.111:821.161.1]–31:82.091

О.А. Бежан

ФЕНОМЕН ТРАВМИ У ЛІТЕРАТУРІ ПРО КАТАСТРОФУ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ АМЕРИКАНСЬКОЇ ТА РОСІЙСЬКОЇ ПРОЗИ)

*«Для мене Голокост не закінчився...»
(Людина, що вижила після Катастрофи).*

У статті розглядається феномен травми як моменту впливу на психологію людини. Йдеться про травму Голокосту, яка увійшла у свідомість людства як травмуючий спогад. Матеріалом дослідження стали романи російських (В. Гроссман та А. Кузнецов) й американських письменників (В. Стайрон, Дж. Фоер). Вони, доводить авторка, пережили та досягнули жахи Другої світової війни, включаючи сюди і Голокост.

Ключові слова: *катастрофа, Голокост, травматичні спогади, колективна травма, індивідуальна травма.*

Актуальність. Вплив, який Друга світова війна здійснила на життєвий досвід різних поколінь, з плином часу здається все більш суттєвим. Ні історична наука, ні психологія не знаходять у своєму арсеналі достатніх теоретичних та практичних напрацювань, аби дослідити, на скільки поколінь буде поширюватись подібний досвід і наскільки *травматичним* він буде для поколінь майбутніх. Вважалося, що суперечки та конфлікти з приводу пам'яті про події «Великої війни» та Голокосту будуть поступово відходити у минуле, але ми спостерігаємо зворотній процес: пам'ять про Голокост, стає проблемою космополітичною, а збереження цієї пам'яті – завданням первинним та нагальним. Отже, беручи до уваги вище сказане, у даній статті ми зробили спробу розглянути місце та значимість феномену травмуючої пам'яті на прикладі творів американських та російських письменників (В. Стайрона, Дж. Фоера; А. Кузнецова та В. Гроссмана).

Теоретичне обґрунтування. Незважаючи на безліч суперечок, пов'язаних з відношенням до конструкту травми, беззаперечним є той факт, що історичний досвід післявоєнного суспільства піддавався ідеологічному насильству. Засвідчує це і Катастрофа. Події Голокосту як травматичні події минулого набули свою нинішню значимість лише наприкінці 1970-х років, у першу чергу, у зв'язку з процесом Ейхмана в Єрусалимі та процесом над злочинцями Освенціму у Франкфурті. Неабиякий резонанс мав і американський чотирисерійний телефільм «Голокост», що вперше з'явився на екранах в 1978 році і надав цій темі дискусійне забарвлення. Так, у своїй промові науковець Кембриджського університету Олександр Едкін влучно назвав Європу «гарячою точкою» пам'яті» [9]. А на думку дослідника К. Платта, «одним з методів “дисциплінації пам'яті” є виявлення колективної самосвідомості через концепт “травми”, дія якої приводить до відсторонення минулого та повернення витісненого» [9].

Перш ніж досягнути поняття «травми» у літературознавчому та загальнокультурному її тлумаченні, слід, на наш погляд, розглянути її сенс у значенні психологічно-соціальному. Так, дослідниця Кеті Каруз у своїх тривалих дослідженнях, приходять висновку, що «слово “травма” етимологічно походить від грецького «рана», а первинне її значення було “рана, що вразила тіло» [11, 3]. Пізніше дане поняття стало широко вживаним у психіатрії, яка й звузила його до розуміння «рани, що вразила розум» [11, 3]. З плином часу змінюється не тільки значення, але й